

BRUKS- ANVISNINGEN

NR 36 – NOVEMBER 2018

Medlemsblad från Åkers Hembygdsförening

www.akershembygd.se

Läs även: **Hänt i Åker** ♦ Ordförande har ordet ♦ **Nya almanackan** ♦ Lindblads anekdoter

Nybyggaren i Åker

Historien om Karl Johan Jansson i Björknäs

Hänt i Åker

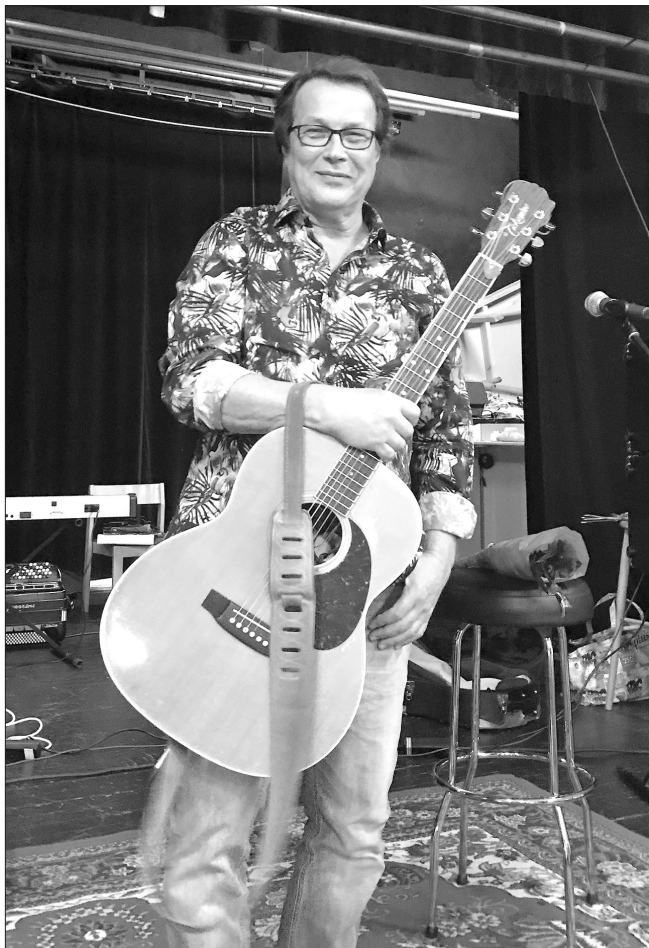

Se många fler bilder från Fullt ös i Åker på www.akershembygd.se

Trevnadssångarna. Totalt hittade 206 personer till evenemanget **Fullt ös i Åker** den 15 september då 12 artister uppträdde på två scener. FOTO: LARS HOLMBERG

Anette Belander. FOTO: ROGER GRANATH

Mikael Ramel.

FOTO: ROGER GRANATH

Honeyburst.

FOTO: LARS HOLMBERG

Gunnar Hellding.

FOTO: ROGER GRANATH

Bruksanvisningens redaktionsråd består av Sten Hellgren, Tomas Larsson och Pelle Johansson. Layout och design görs av Per Hellgren; perhellgren@hotmail.com. Omslagsbild: Illustration av affischdesignern Bertil Ranke till filmen *Här har du ditt liv*, 1966.

Ordförande har ordet

■ Pelle Johansson

Lika glädjande varje gång jag har förmånen att få skriva några rader i *Bruksanvisningen*. Varför, undrar ni säkert!

Jo, därför att det alltid har hänt något positivt i verksamheten mellan utgivningsperioderna.

Vi har haft vår musikdag på Folkets Hus med bra, ja rent av mycket bra, artister som det var länge sedan vi såg i Åker. Musik ska byggas utav glädje och inget är mer instämmande.

Över 200 personer kunde vi räkna in till detta evenemang, jättebra!

Vi har även haft utställningen på bruksarkivet, "Från Jagbacken till Riagården", som var fantastisk och så miniutställningen på "bibblan" om tågtrafiken i kommunen, där det kommer mer under 2019.

Tack alla ni som kom på alla evenemang under året! Det är jätteviktigt att alla som arrangerar något i "byn" får respons, det behöver inte bara gälla hembygdsföreningen.

Scanningen av Harry Lindblads bilder är i full gång och kommer att mynna ut i en utställning under nästa år. Om ni bara visste hur mycket "godsaker" som dyker upp från hans fantastiska pärmar.

Glöm inte vår traditionella glöggafton den 5 december. Det blir trevlig samvaro med lotterier, uppträdande m m. **NU I FOLKETS HUS!**

Kolla gärna in vår hemsida eller våra affischer på anslagstavlor.

Väl mött i höstmörkret ■

ÖGONBLICK I ÅKER

Konsum i Åker 1927. Eller Kooperativa butiken, som den också hette. Carl A. Ericson, Callegrafen, fotograferade personalen. Notera anslagen: "Här säljes endast kontant" och "Hyggligt folk spottar inte på golvet. Andra får det ej". Från vänster syns: Erik Karlsson, föreståndare, Sara Hammarstedt, Bengt Söder, Birger Engström och Gustav Axelsson.

Var med och berika Bruksanvisningen!

Har du bilder och texter om Åker som kan vara intressanta för andra?

Skicka gärna in dem och dela med er!

Bruksanvisningens redaktionsråd består av:

Sten Hellgren; sten.hellgren@gmail.com

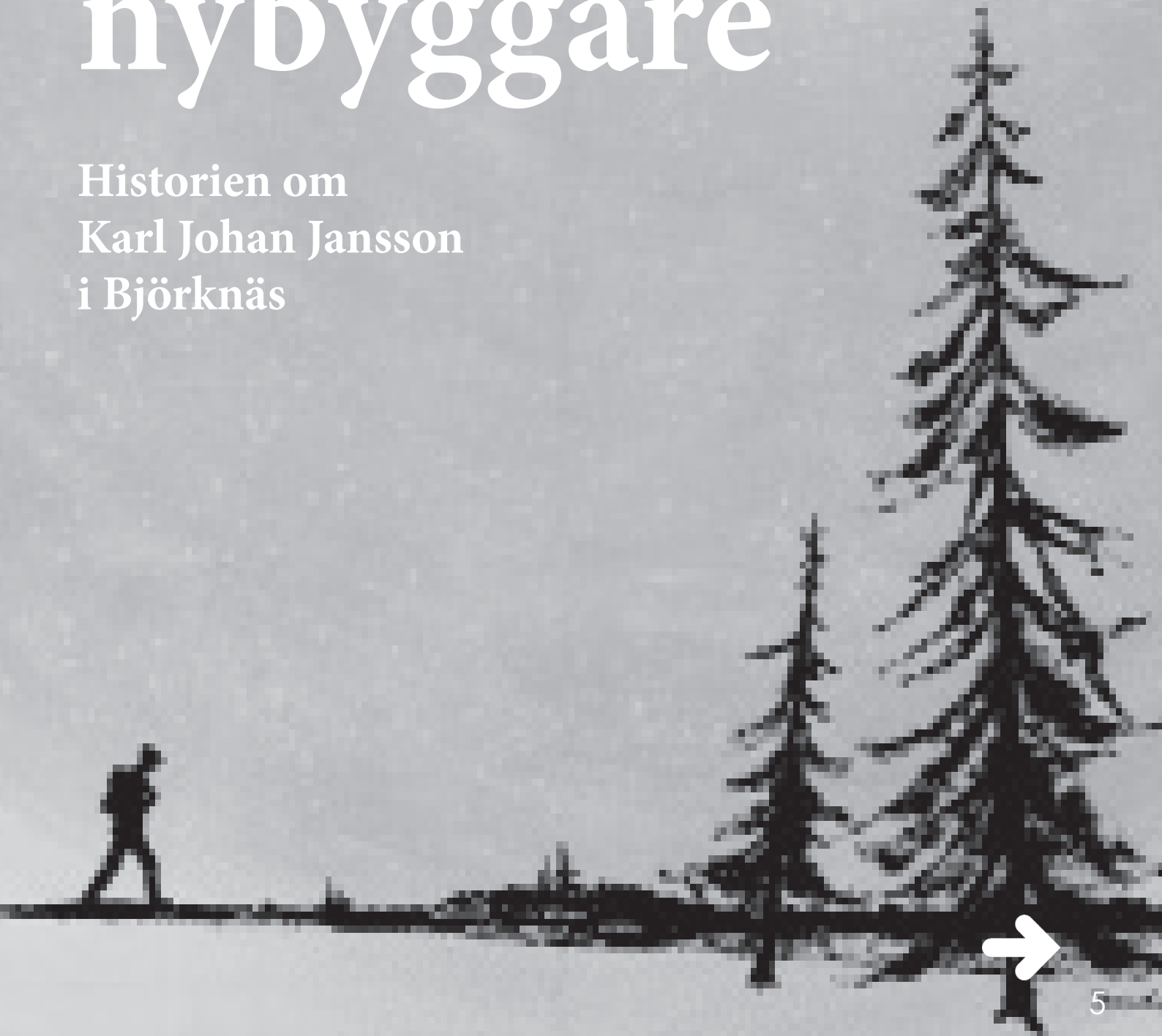
Tomas Larsson; tomas.lommartorp@outlook.com

Pelle Johansson; pelle.johansson@hotmail.se

Åkers- skogarnas nybyggare

Historien om
Karl Johan Jansson
i Björknäs

Nedanstående artikel publicerades första gången i Åkers Godtemplarungdoms tidning *Åkersbrasan* året 1945. Den skrevs av Manfred Degerman (1889-1969). Han var en socialdemokratisk politiker, jobbade på Forsa såg och satt även i Åkers kommunfullmäktige där han var ordförande för S-gruppen i många år. Ursprungligen hette artikeln enbart "Björknäs".

Degerman

Om du går den steniga och smala vägen från Forssa till Björknäs vid Marviken, bör du med vördnad tänka på den man som kanske först trampade densamma, som bände loss stenar, högg undan ris och bråte, grävde diken från vattenpussarna eller lade stammar som broar över dem.

Jansson i Björknäs hette han. Om du ej känner hans verk, så stanna en stund i ditt jäkt och lyssna!

Jansson bodde som ung i Kalkbro men arbetade vid Åkers Styckebruk. Den långa vägen hem gick han, sommar som vinter i ur och skur ett par gånger varje vecka för att skaffa mat. Vägen är lång

och var för ett sjuttioal år sedan backig och besvärlig. Att vara i arbetet vid Bruket kl. 6 på morgonen betydde alltså att stiga upp före fyra och ge sig iväg på en ansträngande milslång marsch.

Men detta var ej nog. De kvällar han ej gick hem till Kalkbro, gick han i stället till Mosjö-blad-kärret och började dika ur detta. Den vägen var ej så lång som till Kalkbro men, som du nog vet, tillräckligt lång för att göra en nutidsmänniska trött och olustig.

Du kan nog tänka dig, att Jansson mången gång var mer än trött, men detta övervanns med otrolig energi. Kärret dikades ut, plats röjdes för bostad och ladugård, vägar bröts och snart kunde

Marviken fotograferad från Ulva damm av Callegrafen på 1930-talet. Det var denna miljö, relativt intakt bevarad i dag, som Jansson valde för sitt Björknäs. FOTO: CARL A. ERICSON

Jansson flytta in i den första lilla stugan vilken han bokstavligen burit dit på sina axlar.

Ja, så gick åren, stugan byggdes större, ladugård, stall och nödiga uthus kommo till, familjen blev större och ännu mera arbete fordrades för att mätta alla, ja arbeta det kunde Jansson.

Under denna sin nybyggargärning fortsatte han sitt arbete vid Bruket. Söndagar och helgdagar fick dock vara vilans dagar, då skulle den som ger kraft och hälsa, förnöjsamt och frid äras och tackas.

Ingen kan väl undra på om benen blevo böjda, axlarna sluttande och kroppen senig och torr. De flesta människor

skulle ha tröttnat och gett upp för ett sådant arbete, men Jansson fortsatte livet ut på sitt kära Björknäs.

När Jansson enligt naturens lag lämnade detta jordiska, hade han hunnit utföra ett verk och en gärning större och bättre än mångens, som under ståtliga gravstenar sova den sista sömnen.

Därför, käre läsare, när du nalkas Björknäs, stanna en stund och böj ditt huvud för den arbetets och fromhetens man, som här rest sitt monument!

Mer om Jansson
i Björknäs på
nästa uppslag.

M. Degerman

Jansson i denna historia är i själva verket Karl Johan Jansson Ljungström. Han föddes den 22 augusti 1868 i Brunnskog i Värmland och gifte sig 1890 med Emma Karolina Andersson från Länna, där han kom att vistas till 1901 då han med familj bröt mark och blev torpare vid Björknäs. Efter några år köpte han platsen och blev nu antecknad som "ägare" i Församlingsboken.

Vid Karl Johans och hustruns namn är antecknat "Baptist" och inga av deras

sex barn döptes i svenska kyrkan.

Karl Johan dog den 25 maj 1925 och yngste sonen Johan August Jansson tog över Björknäs.

Sonen Johan August arbetade på bruket i hyttan och byggarlaget. Han gick till Ulva, därifrån cykel till bruket. Så småningom blev det på 1950-talet väg till Björknäs, då skaffade Johan bil.

Hans dotter Anna-Greta blev gift med konservatorn Svante Polstrand. Familjen flyttade på 1950-talet till Etiopien där han blev hovkonservator åt

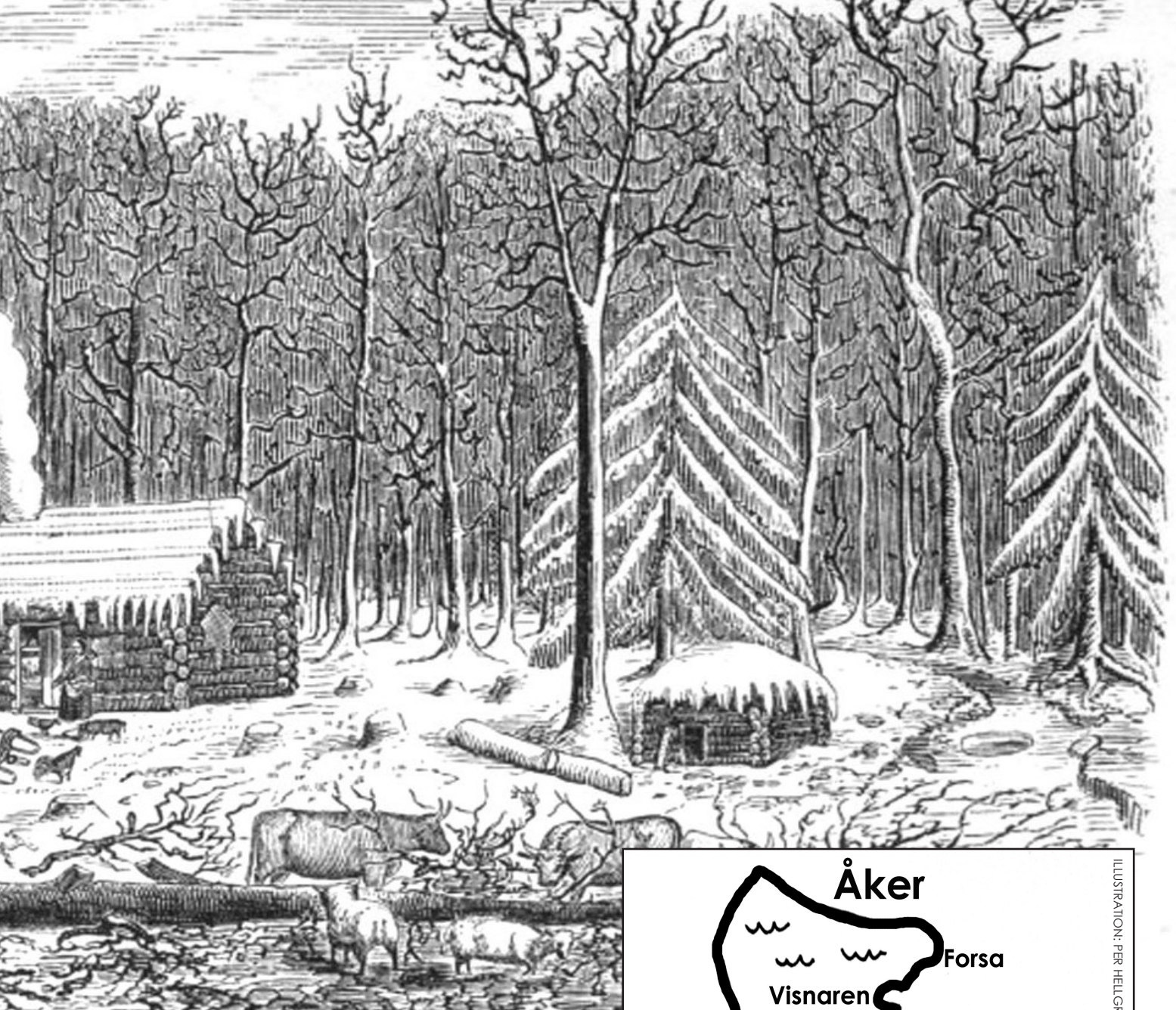

ILLUSTRATION: EBENEZER MIX, 1848

Kejsar Haile Selassie.

Johan August besökte vid flera tillfällen dotterns familj i Etiopien där hans stora dröm gick i uppfyllelse – storviltsjakt. Han kom hem med många troféer, bland annat ett fem meter långt skinn från en pytonorm.

Ovanstående är underlag jag tagit fram från församlingsböckerna samt, den senare delen om Johan August, har Harry Lindblad berättat och jag nedtecknat.

Pehr Bengtsson

ILLUSTRATION: PER HELLGREN

Här ligger Björknäs, i höger nederkant. Visnaren och Åker överst i bild.

Lindblads anekdoter x 2

Pehr Bengtsson nedtecknade flera av Harry Lindblads anekdoter genom åren. Här kommer två stycken.

Folkdans i Åker

Åkers Folkdanslag i Engelska Parken någon gång runt skiftet 1920-1930. Dräkterna är lånade från Skansen i Stockholm. Från vänster syns Brynhild Hollsten, Bengt Söder, Nanny Eriksson, Artur Gustavsson, Eva Hollsten, Harry Gustavsson, Astrid Axelsson, Gösta Gustavsson, Gunni Andersson, Gustav Axelsson, Nina Wallin, Evert Södergren, Gösta Andersson och Artur Björkvall.

FOTO: CARL A. ERICSON

I slutet av 1940-talet blev jag med i ett folkdanslag som startade i Mariefred under ledning av Sven Törnblom. Övriga från Åker var Elsa och Margit Andersson, Bertil Blomberg, Siri Blomberg, Folke Henriksson, Gunnel Larsson och Leonard Ulvede.

Många danser krävde åtta par och det var inte alltid så lätt, ofta hade någon förhinder. Spelade gjorde Nils Johansson på fiol och ibland var Tore Nilsson med och spelade klarinett. Båda var från Åker.

Vi uppträdde bland annat, som jag kommer ihåg, i Toresund, Strängnäs, Mariefred, Åker och i Länna vid klockaregården, nuvarande sockenstugan, den 1 juli 1951 när Lännaborna reste en minnessten över

Länna kommun.

Lite senare samma år var vi med och hade uppvisning på en Röda Kors-fest vid Gripsholms slott. Vi fick dansa på en gräsmatta, vilket vi inte var vana vid, det gick tungt. Mycket folk, turister bland annat från USA som surrade med sina kameror. Det var nervöst och inte gick det bra heller. En dans kom vi alldeles ur takten, lite pinsamt. Vi påtalade det hela för Nils Johansson, "Gnidarnisse" – vår spelman. Då sade Gnidarnisse: "Ni förstår, att på ett ställe är det så jädra svårt, så jag hoppar över en liten bit".

Ja, då är det inte så lätt att hålla takten!

En som var med.

Harry Lindblad. Nedtecknat 2011

Von Otter och den trasiga kängan

Baron von Otter, styresman vid Åkers Krutbruk, blev ibland uppkallad till Tygförvaltningen i Stockholm för olika frågor angående tillverkningen vid Krutbruket.

Vid ett tillfälle, någon gång på 1930-talet, blev von Otter kallad till kungliga huvudstaden i ett brådskande ärende. Inför resan upptäckte von Otter att den ena av kängorna som han hade tänkt sig att resa i hade gått sönder i skaffet.

Han sände då upp en ung pojke till Rickard Borg som hade skomakeri nedanför Hagalund vid Krutbruket med den trasiga kängan.

– Det är bråttom, baron ska åka till Stockholm mé middagståget, sa pojken.

Rickard Borg, som var en liten spjuver, lagade den trasiga kängan, men inte nog med det, han tog och putsade upp kängan så blank och fin som den aldrig hade varit tidigare.

När pojken kom tillbaka med kängan såg von Otter att det var alldeles för stor skillnad på kängorna. Han kunde ju inte få den andra lika fin!

En som log lite illmarigt var skomakare Rickard Borg, när han fick höra att baron varit tvungen att resa till Stockholm med ”vardagskängorna”.

Harry Lindblad/ 2011

Carl Gustaf von Otter, föddes 1881 i Vireda socken, Jönköping. Han var överstelöjtnant, friherre och styresman för Åkers krutbruk åren 1919-1941. von Otter ansågs mycket kunnig inom vapenbranschen. År 1927 tillkallades han bland annat som expert till Kina där han upprättade en krutfabrik. Två gånger om dagen gick von Otter igenom Krutbrukets olika fabrikslokaler. Han hade snabb uppfattningsförmåga och såg omedelbart om någon gjort fel, slarvat eller satt sig och tagit en olovlig rast. Då fick vederbörande en avhyvling som han sent skulle glömma.

Källa: Krutgubbar

I Bruksnotiser I

Julen med Åkers Hembygdsförening

5 december

Traditionsenlig glöggafton. Genomförs denna gång på Folkets Hus. Starttid kl. 19.00. Glögg, kaffe med dopp, lotterier, underhållning med smålucior och en än så länge hemlig gäst. Entré 50 kr.

8 december

Julmarknad i Folkets Hus. Kl. 12-15. ÅIF:s jubileumsbok släpps till försäljning. Handarbeten, ljusstakar, Åkerskalendern 2019. Håll utkik efter info på hemsidan och affischer.

OBS! Vi reserverar oss för eventuella ändringar.
För mer info, se: www.akershembygd.se

Volontärer sökes till hembygdsföreningen

Många drar sig för att jobba i föreningar då andra aktiviteter lockar. Det har vi full förståelse för, men du kanske kunde hjälpa till ett par timmar vid enstaka tillfällen under året utan att för den skull binda upp dig. Kanske har du rent av någon kompis som också har ett par timmar "över"! Många bäckar små ... Hör gärna av dig eller tipsa oss om någon "kompis" som är villig att utföra små tjänster. Oj, vad glada vi skulle bli!

Pelle Johansson/070-535 87 43

Almanacka 2019 är här!

Åkers Hembygdsförenings årliga väggalmanacka har återigen sett dagens ljus. Köp den på Glöggafton eller i Åkers blommor och låt historiska bilder från macken, tågstationen och skolbispisningen möta ögonen varje månad nästa år.

**ALMANACKA
2019**
ÅKERS HEMBYGDSFÖRENING

100 kr

SEPTEMBER 2019						
MÅNDAG	TISDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LÖRDAG	SÖNDAG
26	27	28	29	30		1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	1	2	3	4	5	6